

SERRA D'OR

An aerial photograph of a city at night, showing a dense grid of buildings and streets. A prominent road runs vertically through the center of the image. The city lights are visible, and the overall scene is dark with some highlights from the buildings and streets.

febrer 1971

l'aire, malmés

una mica de dol per J. M. Bayarri

per Joan Fuster

Quan arribà als vuitanta anys, resumí la seva vida en setze sonets, un per cada quinquèni, i féu encapçalat l'opuscle amb una cita del clàssic: «La velledat en valencians mal prova». Però, a sota, entre els parèntesis destinats a la menció de l'autor, havia escrit: «No, no, Ausias March!» I sembla que no: a ell, la vellesa no li provava malament del tot. Jo, feia temps que no el veia. Ens havíem barallat un parell de vegades des de les planes de la premsa local: arribàrem a l'insult pur i simple, en algun moment. L'últim cop que m'alludí nominalment en un diari, devia ser pel 63, reclamava a les autoritats la incineració pública, inquisitorial, d'un dels meus llibres. De tota manera, sempre li havia tingut una mica de respecte. No gaire: una mica. Havia estat amic del meu pare: tenien el mateix ofici i, de joves, havien treballat al mateix obrador. Tots dos eren «tallistes»: «feien sants», per dir-ho de pressa. Ho havia sentit contar, sovint, a casa. Mentre, gúbia en mà, intentava convertir un bloc de fusta en un cap de marededéu, el jove Bayarri maquinava versos: de tant en tant, agafava el llapis i els apuntava en una llibreta. Només Déu sabrà quants en va fer, amb el temps. Molts milers: centenars de milers, i no exagero.

Parlar de «facilitat» no seria exacte. Es tractava d'una vertadera incontinència, d'un impuls fluvial, vertiginós. Eren versos dolents, no caldrà advertir-ho. Però hi posava un entusiasme i una fe —en uns casos «bona», en d'altres no tant— dignes d'admiració. Calculo que, d'enguà del 1915, en què s'encetà amb *Precs de pau*, la seva obra poètica haurà sobrepassat el centenar de volums: més aviat s'acostarà als dos-cents. Sense comptar-hi la producció dispersa. La poesia catalana al País Valencià... Bé: ell no volia anomenar-la «catalana». Josep M. Bayarri fou un dels més pertinaces catalanòfobs de la localitat. En l'època de la II República, si no m'enganyo, arribà a editar un deliciós pamflet que es titula —i això l'explica— *El perill català*. El seu «valencianisme» era ultrancer: tan restringit, que no superava els límits del terme municipal de València, i fins i tot ni tan sols els del «camí de trànsits», que és el circuit de «ronda» de la ciutat vuitcentista. Ara: això sí, la fidelitat a l'idioma, a allò que ell entenia per «llengua valenciana», li era consubstancial. Solament en la flexió dels 40 hi cedí: una «Oda a la Divisió Azul», per exemple. Però eren coses de la història. Com venia dient: la poesia catalana, al País Valencià, no ha tingut mai —si n'exceptuem aquell Bayarri del XVIII que fou Carles Ros— una aportació més heroica que la seva. Perquè ell mateix es pagava les edicions, i era pobre com una rata. No vacillà a sacrificar el seu jornal a la devoció «lingüística». No pas per vanitat personal, de més a més. No poques vegades aplicà els quartos a difondre també els versos i les proses d'altre: la col·lecció «Poetes valencians contemporanis», els setmanaris «Foc i flama» i «El Poble Valencià»,

les revistes «Ribalta» i «El vers valencià»... Sense mecenatges, és clar. Les lletres vernacles, al País Valencià, han tingut prou mala sort, en matèria de subvencions magnànimes. Llegint el llibre *Bayarri autoviogràfic*, podem endevinar les dificultats econòmiques que el poeta-escultor patí durant molts anys: les endevinem, encara, com un literal «treure's el pa de la boca» —de la seva i de la seva vasta família— per abonar les factures d'impremta... Es va morir l'altre dia: la vigília de Nadal. Havia nascut el 5 de novembre del 1886. «La velledat en valencians...» Jubilat del taller i d'una càtedra de dibuix que li havien concedit a l'Escola de Sant Carles, continuà com tota la vida: fabricant versos. De tant en tant, t'assabentaves que havia fet circular un altre llibre: «encara» un altre. I te'n feies creus. Era un cas de vitalitat considerable. D'estatura mitjana, prim, amb una cabellera llarga, d'artista, i una indefectible corbata de llaçada, igualment d'artista, havia quedat incorporat al folklore urbà. Feia discursos abrindats, i per ferlos, adoptava les actituds extremades de l'orador típic. Una sèrie de vinyetes, en les seves publicacions, en recollien la gamma d'escarafalls: braços excitats, faccions enduredes, tòrax avançat. Ja pensàveu que l'arenga devia ser rotunda, només amb aquelles imatges. I solia ser-ho. Com ho eren els seus versos. Home de comunió diària i patriota irruent, els seus poemes i els seus discursos tenien una temàtica ben fixa. Pel que fa al ram almogàver, no s'estava de res. Un dels seus reculls, *Més es pergué en Almansa*, aparegut després del 1953 —no duu peu d'impremta—, és d'un «reivindicacionisme» robustament astringent. No crec que passés per censura. Ni crec que ningú s'alarmés davant aquella explosió lírico-secessionista. «Coses de Bayarri!», devien dir-se, condescendents, els encarregats de la vigilància. Esdevingut «pintoresc», no feia por. Ben al contrari: per una paradoxa tremendament «autòctona», en lloc d'alarmar, agradava. O, si no agradava, era tolerable. Últimament, s'havia llançat a propagar una nova ortografia per al «valencià». No era la primera volta que ho feia. Es tractava, ara, d'una ortografia «fonètica», basada en la pronúncia depriment del dialecte apitxat, i més o menys arbitràriament resolta. El sorprenent «autoviogràfic» reportat en dona una mostra. L'episodi deriva, tant de l'obsessió localista, com del més estricte analfabetisme. En una societat on les «classes dominants» han desertat la llengua, i on els mecanismes culturals provincians es rabegen en el provincianisme, la supervivència «literària» de la llengua es refugia en les més modestes reaccions instintives: generalment, originades en els sectors subalterns, populars. La producció valenciana en vernacle, a banda Llorente i mitja dotzena més d'escriptors d'extracció burgesa, únics, surt d'un nivell intel·lectual baixíssim. No podia ser altrament. La majoria dels escriptors, immensa majoria, lligats a l'idioma natiu, s'han reclutat en capes socials —si val la fórmula—

sense accés al batxillerat. No ha d'estranyar-nos que «els altres» siguin millors, i, aï!, tampoc no ho són massa. En tot cas, els «nostres» són ben poca cosa: l'esponenteïtat més abrupta. Més «analfabeta», insisteixo. No debades s'és fill de pobre... El senyor Bayarri ens representa a tots, en aquest punt. Ens hi representa quant al plantejament de la qüestió. Ell es deixà endur per unes ofuscacions òbvies, que el descarten de la trajectòria genèrica. Bàsicament, tothom hi ha posat bona voluntat, a falta d'altres dons. Bayarri, en realitat, era el darrer absurd d'una situació estrafolàriament anacrònica. Les seves contradiccions no eren absolutament seves. Però ja les hem digerides, en bona part. Fins al 24 de desembre del 1970, el seu testimoni individual hi jugava un paper curiós, que no hem acabat d'entendre. Ens irritava, ens feia riure, segons l'ocasió. Avui, se'ns apareix com una referència remota: quatre setmanes n'han estat suficients... De tota manera, jo no sabria cancellar aquesta pseudo-necrologia sense un mot de tendresa. Aquest.

una mica de tot

ALBERIC: 9.ª SETMANA DE LA JOVENTUT

A Alberic (Ribera Alta de Xúquer), la Setmana de la Joventut d'enguany —organitzada per diverses entitats locals— ha durat, de fet, quinze dies, del 10 al 24 de gener, amb actes d'indole molt diversa. Hi ha hagut recital de cançó —Enric Ortega i Ovidi Montllor—, conferències —sobre història, religió, sociologia, agricultura, lingüística—, teatre —*La pau* d'Aristòfanes, interpretada pel Centre de Teatre Experimental de València—, cine-fòrum —a Alberic habitualment ja n'hi ha sessions, organitzades pel «Cineclub 87»—. També hi hagué un acte de presentació de la Gran Enciclopèdia Catalana, en el qual intervingué el professor Manuel Sanchis Guarnier, professor a la Universitat de València. El quadern que constitueix el programa d'actes de la Setmana és encapçalat per un «Manifest» on hom diu, entre altres coses: «... Nosaltres, més que ningú, no hem de confondre la història amb uns fantasmes del passat. Com a joves, hem de mirar la història com una experiència passada, però assenyaladora d'un futur. Un futur que serà nostre en la mesura dels nostres esforços, en la mesura de les nostres voluntats, en la mesura de les nostres realitats. No hem de permetre que el nostre futur es figue a la venda, però no ho hem de permetre gràcies a les nostres accions, i no solament gràcies a les nostres paraules».